

Yrittäjyyden toiveita ja todellisuuksia

Paula Kyrö, Heleena Lehtonen ja Kari Ristimäki (toim.) (2007) **.Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia**. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 5. Tampereen yliopistopaino Oy.

Euroopan Unioniin liittymisen seurauksena Suomen oli pakko luopua valtiojohtoisesta taloudesta, jatkuvista devalvaatioista ja kuvitelmasta, että verovaroin voidaan subventoida kaikkien elinkustannukset. Monille oli yllätys huomata, että jonkun oli myös tehtävä rahaa. Kaikki eivät tosin ole vielääkään heränneet tajumaan, että hyvinvointi rakentuu ihmisten tuottavalle työlle. Yrittäjyys on tuottavan työn muodoista edelleen eniten epäluuloa herättävä, sillä yrittäjyys edellyttää piirteitä, jotka ei-

vät kuulu julkisen kasvatuksen sisältöihin: riippumattomuutta, riskinottoa, hanakkuutta tarttua haasteisiin ja valmiutta elää itsensä varassa.

Juuri vallitsevat kasvatusasenteet niin kodeissa kuin kouluksakin ovat vakavin este yrittäjyydelle. Hyvinvointi tarkoittaa liian monelle tuudittautumista sosiaaliseen varmuuteen, jossa ei ole haasteita. Tämä on keskeinen nykyaikaisen tylsyyden muoto. Yrittäjyyden edellyttämät asenteet voisivat toimia hedelmällisesti muuallakin kuin yrittys-

toiminnassa, sillä niiden esiinnostama vaatimus luottaa kykyihinsä ja taitoihinsa, kasvattaa itseään uusien haasteiden edessä ja etsiä samoinajattelevien verkosto, johon voi luottaa, voisivat tehdä myös muusta yhteiskuntaelämästä dynaamisempaa ja liikkuvampaa.

Yrittäjyyskasvatuksessa on tutkittu, maailmalla ja Suomessa, jo parikymmentä vuotta keinoja, joilla asennetta voisi rakentaa. Ohjelmat ja projektit ovat toimineet varsin hyvin niiden osalta, joita ne ovat koskeneet, mutta mitään laajempaa muutosta asenteissa ei ole havaittavissa. Jopa alan oppilaitoksissa on huomattu, että sisääntulevilla opiskeli-

joilla on myönteisempi käsitys yrittäjyydestä kuin valmistuvilla opiskelijoilla. Kouluttajat ovatkin menneet itseensä ja etsineet syitä tälle koulutuksen luomalle akanvirralle.

Monipuolinen kooste epäyhtenäisestä aiheesta

Kirjassa *Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia* on koottu yhteen raportteja seurantatutkimuksista, asennetarkasteluista ja käsitysmuutoksista. Tämän lisäksi on esitetty pohdintoja yksittäisten alojen yrittäjyyskasvatuksen merkityksestä. Lisäksi mukana on teoreettisempaa ja usein myös poliittisempaa pohdintaa, mikä tähtää kysymään yrittäjyyden asemaa niin tosiasioiden kuin toivepuheenkin sisällä.

Kokonaisuus on kirjava ja otaksuttavasti tarkoitettu luettavaaksi vain niiltä osin, kuin kutakin lukijaa kiinnostaa. Kokonaisuutena kirja antaa moninaisen kuvan epäyhtenäisestä alueesta, jolle toivoisi selkeämpää teoreettista näkökulmaa. Selkeämman teoreettisen puuttuessa on nojattava empiiriseen aineistoon.

Kirjassa on pohdintoja, jotka ottavat kantaa yli toivepuheen niihin syihin ja tavoitteisiin, joiden varassa yrittäjyyskasvatus tällä hetkellä on. Näistä pohdinnoista näkyy, että Valistuksen suuri projekti kasvattaa kansalaisia, jotka pystyisivät ottamaan elämänsä omiin käsiinsä, on sekä epäonnistunut että unohtunut. Kasvatuksessa ei ole erityisesti panostettu edellytettävien taitojen syntymiseen vaan pikemminkin lapsia ja nuoria suojellaan, varjellaan ja totutetaan joutilaisuuteen tavalla, joka on kaikin tavoin turmiollista. *Risto Ikonen* kirjoittaa, kuinka kasvattaminen

hyödylliseksi kansalaiseksi puuttuu nykyisestä kasvatusajattelusta. Ikosen havainto on sattuva, sillä samalla hän raottaa verhoa, jonka takaa ilmaantuisi kysymys, ”mihin nykyään kasvatetaan?” – johon taas kukaan ei osaa vastata.

Ikosen, *Kari Ristimäen*, *Iiris Aaltion*, *Matti Laitisen* ja *Kari E. Nurmen* artikkeleissa tulee esille, kuinka yrittäjyyskasvatuksen identifiointi erilliseen yrittäjyyteen saattaa olla itse asialle haitallista. Koulutuksessa ensimmäisen ja toisen asteen oppilaitokset elävät oppiainekilpailussa, jossa eri eturyhmät – usein ainekohtaiset opettajajärjestöt ja heidän tukijansa – vaativat ”lisää tunteja” tavalla, joka on tuhoisaa koko koulutukselle. Tämän sijaan voisi toivoa kasvatusajattelua, joka haastaisi nykyisen ensimmäisen ja toisen asteen koulutuksen tavoitteet, antaisi paremman ja ennen kaikkea kirkkaamman kuvan päämääristä ja tarjoaisi välineet tavoitteiden saavuttamiseen ja päämäärän uudelleen ymmärtämiseksi. Tämähän voi tehdä vain korkeampi koulutus ja tutkimus yhtyneenä jonkinlaiseen yhteiskunnalliseen ymmärrykseen.

Kirjan artikkelit osoittavat moni tavoin, suoraan ja usein itseään vastaan, kuinka jäsentymätön on perusta, jolle ajatus yrittäjyyskasvatuksesta voi rakentua. Tutkimus ja empiiriset hankkeet kyllä osoittavat, että tekijät tietävät, kuinka toimia, mutta kokonaisuus ei silti rakennu toiveiden mukaan. Ensimmäisen ja toisen asteen koulutuksen sisältöjä voi pitää syypäinä, kun korkeasteen koulutus ei onnistu toivotulla tavalla. Mutta vastaus voisi olla myös toisenlainen. Kuten *Heleena Lehtonen* ja *Kati Peltonen* eri suunnista esittävät,

yrittäjyyskasvatuksen toteuttamistavat vaativat uudelleen ajattelemissa itse oppiaineen sisällä: kasvatuksen muuttaminen kokonaisuudessaan siten, että oppilaan itsenäisyys, henkinen vahvuus ja oma-aloitteisuus palkitaan, johtaa parempiin tuloksiin kuin kuviteltujen oppimistulosten mittaaminen. Tässähän on kyse myös ihmiskäsityksestä.

Uuden tunnistaminen ja hyväksyminen

Ihmiskäsitys saattaa olla viisasten kivi, jota monet kirjan artikkelit etsivät. Paikoin tulee esille, kuinka keskeinen on yrittäjyyteen liittyvä uuden tai uutuuden käsite. Tänä innovaatiohyödyn aikana tuntuu oudolta, että ongelmana olisi uuden hyväksyminen, vaikka vanhempi sukupolvi pelkääkin kaiken vanhan katoamista. Ihmiskäsityksessämme kuitenkin uuteen varautuminen, uuden odottaminen, uuden tunnistaminen ja uudesta iloitseminen ovat varsin vähäisesti merkityksellisiä. Jopa tutkimuksessa ne hirttäydymme rituaalisesti toteuttamaan vanhoja muotoja ja vaatimaan sitä uudelta sukupolvelta. Uusi saattaa olla todellinen kompastuskivi myös kasvatuksessa, jossa auktorisoidut käsitykset elämästä ja tiedosta, moraalista ja tavoista ovat usein tärkeämpiä kuin taito tunnistaa ilmiöitä, jotka todellisesti tapahtuvat. Tähän liittyy myös moralismi, joka estää puhumasta kaikista asioista niiden omilla nimillä ja tunnustamasta ihmiselämän kaikkia piirteitä todellisiksi.

Yrittäjyyskasvatuksessa pystytään paikoin tunnistamaan, kuinka selvä ristiriita on pysyvyyttä korostavan asenteen ja dynaamista muutosta edellyttävän todellisuuden välillä.

Kirjan loppuosan laajenevissa kuvioissa tulee esille, kuinka keskeiseksi menestystekijäksi juuri uuden tunnistaminen ja sen mahdollisuuksien näkeminen muodostuvat. Tällainen osoittaa myös, että julkisen kasvatusihanteen ja kasvatustavoitteiden sisällöt saattavat olla esteitä yrittäjyydelle. Näin paljastuu, että yrittäjyyskasvatus on selvän tehtävän edessä: sen on itse luotava uudenlainen perusta kasvatukselle, joka tukee nuorissa olevia piirteitä, sellaisia kuin lyhytjänteisyys, äkkikäänneet asenteissa, älytön rohkeus ja

kiihkeys kohti uutta. Nämä ”nuoruuden viisauteen” kuuluvat piirteet korostuvat hyvin uudenglaisissa oppimistavoissa, konkreettista vastuuta antavissa tehtävissä ja kompleksista ongelmanratkaisua edellyttävissä pitkäaikaisissa projekteissa, kuten kirjan esimerkit osoittavat.

Paula Kyrön, Heleena Lehtosen ja Kari Ristimäen toimittama kirja antaa käsityksen ongelmista, joihin yrittäjyyskasvatus on törmännyt, samoin se kuvaa havainnollisesti toivepuhetta, jonka avulla näistä ongelmista on uskottu selvittävän. Toisaalta se

näyttää myös, kuinka ratkaisut ovat aivan muualla, uudenglaisessa kasvatustieteen ja irtiotossa siitä asenteesta, mikä vaijaa kasvatustieteen saastuttamaa koululaitosta.

Uuden, arvaamattoman tunnistaminen, pelottomuus maailman edessä ja luopuminen protestanttisesta moraalista saattavat tuoda tähän uuteen kasvatustieteen tarjottavaa pontta.

Juha Varto